

Calea Floreasca 167, Sector 1, București, 014459
Tel.: (+40) 21 232 14 32
Fax: (+40) 21 233 09 66
www.itc.ro
office@itc.ro

RC: J40/7999/1992
CUI: 3025921
Capital social subscris și vărsat: 7.457.568 lei
Banc Post sucursala Floreasca
RO50 BPOS 7050 3216 475R OL01

S.C. ITC Institutul pentru Tehnică de Calcul S.A.

Ianuarie 2010

Mircea Vuici

Industria TI&C în România 2008-2009

“Industria TI&C 2008-2009” continuă suita analizelor evoluției industriei românești de Tehnologia Informației și Comunicațiilor. pe care ITC-Institutul pentru Tehnica de Calcul le realizează periodic.

Industria TI&C este privită ca ansamblu al sectoarelor Software și servicii TI (CAEN 582, 620, 631, 951), Telecomunicații (CAEN 61) și Hardware (CAEN 261-264), conform clasificării CAEN/NACE Rev.2 și definiției OECD a activităților TI&C.

Analizele ITC se bazează în principal pe prelucrarea datelor de bilanț ale firmelor TI&C, dar și pe informațiile comunicate de companii sau furnizate de instituții publice ca INS, BNR, Direcția Vămilelor, etc. Aceste studii urmăresc să ofere o imagine asupra evoluției industriei, complementară informațiilor privind piața care circulă mai frecvent.

Contact: Mircea Vuici, mircea.vuici@itc.ro, 021.203.18.17, 0723.652.127

Materialul complet va fi disponibil la www.itc.ro începând cu data de 23.02.2010

Sumar

Industria TI&C românească și-a continuat în 2008 evoluția ascendentă cu creșteri în toate cele trei sectoare: Telecomunicații, Software și servicii TI și Hardware și electronică. Extinderea a fost alimentată în primele trei trimestre ale anului de consumul intern, exporturi, abundența finanțării și investițiile străine. Cifra de afaceri totală a industriei a depășit 9,3 mld. euro, în creștere cu 13%, producția/serviciile vândute au atins 7,9 mld.euro (+17%), iar efectivul total de angajați a ajuns la 130.500 (+6%). O mărire și mai puternică (+50%) au înregistrat exporturile TI&C care au atins pragul de 3 mld.euro. Dacă variațiile se exprimă în lei curenți sau deflatați, creșterile din 2008 se situează deasupra celor din anii anteriori.

2008 încheie astfel o perioadă de opt ani de extindere continuă și puternică, greu de repetat în viitorul imediat și mediu.

Efectele crizei au fost resimțite cu putere în 2009 când cifra de afaceri pe întreaga industrie TI&C a coborât la 8,28 mld.euro (-12%), regresând cu doi ani la nivelul din 2007. Producția totală a scăzut cu 12% la 7 mld.euro, iar valoarea adăugată brută (contribuția la PIB) s-a redus cu 14% la 3,63 mld.euro, sub valoarea din 2007.

Cifrele de ansamblu ale industriei TI&C integrează evoluții diferite ale sectoarelor și a grupelor sub-sectoriale care au reacționat neuniform la condițiile economice adverse. Ca o caracterizare generală, se poate spune că serviciile TI&C au fost afectate de recesiune mai sever decât fabricația de hardware și electronică și că firmele orientate exclusiv pe piața internă au simțit mai puternic impactul crizei decât cele care au exportat

Sectorul **Telecomunicații** a atins o cifră de afaceri de 5,13 mld.euro în 2008, cu o atenuare pronunțată a ratei de creștere impusă de începutul saturației pe piața de telefonie, constrângerile reglementative și accentuarea concurenței. Chiar dacă sectorul continuă

să domine în totalurile TI&C, ponderea deținută a înregistrat o nouă reducere (la 55% din cifra de afaceri). Decelerarea din anii anteriori s-a transformat în 2009 în contracție. Majoritatea principalilor operatori au raportat scăderi cu două cifre, iar veniturile totale ale sectorului s-au redus cu 15% și cu o tendință de accentuare a regresului pe parcursul anului.

Sectorul **Software și servicii** a fost în anii de după 2000 cel mai dinamic segment al industriei TI&C, cu creșteri anuale de 30-40%. Creșterile au continuat în 2008, când s-au atins 2,54 mld.euro pentru cifra de afaceri (+22%) și 1,86 mld.euro pentru producție (+27%), în timp ce valoarea adăugată a trecut pragul de 1 mld.euro (+21%). Performanțele din 2008 au fost urmate în 2009 de un declin mai sever decât se anticipa. Cifra de afaceri a sectorului a înregistrat o cădere cu cca 25%, determinată mai ales de grupa "Servicii în tehnologia informației" (CAEN 620) unde au fost resimțite efectele contracției pieței interne.

După o evoluție fluctuantă în anii anteriori, fabricația de **hardware și electronică** a înregistrat un avans spectaculos în 2008 și este singurul sector TI&C care s-a menținut pe creștere în 2009. Cifra de afaceri totală s-a ridicat în 2008 la 1,7 mld.euro în creștere cu 55% față de anul anterior, iar producția vândută de întregul sector s-a mărit cu 70% depășind 1,3 mld.euro. Expansiunea s-a datorat mai ales centrelor de producție ale companiilor străine și în special platformei Nokia care a dat aproape trei sferturi din creșterea înregistrată, în timp ce producția locală de calculatoare a avut o evoluție negativă datorită reducerii puternice a consumului intern.

Contribuția la PIB a industriei TI&C (valoarea adăugată brută raportată la totalul VAB pe economie) a fost de 3,15% în 2008, în scădere față de anul anterior și a urcat ușor la 3,20% în 2009. Aportul cel mai important (2%) l-au avut serviciile telecom, unde însă s-a menținut tendința de reducere din ultimii ani, în timp ce contribuția din software și servicii a fost de 0,8%, iar cea a sectorului hardware, deși în creștere, nu a depășit 0,4%.

Ponderea industriei TI&C în PIB rămâne relativ mică în comparație cu alte state europene (unde se situează între 5% și 10%) și a avut o dinamică negativă după 2005, scăderea din telecomunicații nefiind compensată în întregime de creșterea din software și servicii și hardware. Este de așteptat ca în următorii doi ani contribuția TI&C la PIB să se mărească, apropiindu-se de 3,5%, dat fiind perspectivele de creștere mai rapidă decât în alte sectoare în perioada de relansare a economiei

Comerțul exterior TI&C. Exporturile sectoarelor TI&C au avansat cu 50% în 2008 atingând 3 miliarde de euro și au continuat să crească în 2009 când au depășit 3,3 mld.euro, în condițiile în care pe ansamblul economiei s-a înregistrat o reducere puternică. Ponderea TI&C în totalul exporturilor de bunuri și servicii ale României s-a mărit astfel la 9%.

Anii 2008 și 2009 au adus o schimbare remarcabilă în sectorul hardware în sensul corectării decalajului dintre exporturi și importuri care se accentuase în perioada anterioară, aducând deficitul comercial al sectorului la -2,7 mld.euro. Exportul de hardware și electronică a înregistrat creșteri record, cu 125% în 2008 și cu 30% în 2009 când a ajuns la cca 2 mld.euro, în timp ce importul a cunoscut o încetinire în 2008 și o scădere serioasă (-20%) în 2009. România rămâne net importatoare de hardware și electronică, dar soldul negativ al balanței externe s-a redus la doar -1,15 mld.euro.

Exportul de software și servicii TI a continuat să crească în 2008 când a atins o valoare de cca 640 mil.euro și a semi-stagnat în 2009, sectorul menținându-se net exportator, cu un sold extern pozitiv și în creștere.

Firmele TI&C. Populația de firme TI&C a continuat să se mărească în 2008, depășind 21.200 (cca 3% din numărul total pe economie). Peste trei sferturi din acestea aparțin sectorului software și servicii IT care a rămas unul din cele mai dinamice din punctul de vedere al inițiativei antreprenoriale. Tendința de creștere numerică din ultimii ani a fost stopată deabia în 2009 când înrăutățirea mediului economic și financiar a provocat dispariția unor firme mici și mijlocii, și a pus în dificultate chiar și companii mari.

Câteva din marile firme TI&C se numără printre cele mai puternice companii ale României. Este vorba, în primul rând, de cei doi mari operatori telecom (Orange și Vodafone) care fac parte din primele 10 companii în ordinea cifrei de afaceri, dar și de alte 6

societăți (Romtelecom, Nokia, RCS/RDS, Altex, Cosmote și Flamingo Internațional) care au intrat în 2008 pe lista primelor 100 de companii. Se poate spune că, față de anii anteriori, companiile TI&C au înregistrat o ușoară pierdere de teren în astfel de top-uri, fiind devansate de societățile din domeniile energetic, utilități și retail.

Concentrare. Întărirea continuă a marilor companii sugerează o posibilă accentuare a concentrării, dar tendința pieței este mai degrabă contrară, iar între sectoare există mari diferențe. Cel mai înalt grad de concentrare se menține în telecomunicații (64% pentru primii trei operatori și 85% pentru primele 10 societăți) și în sectorul hardware (50% și 72%). În contrast, sectorul software și servicii se caracterizează printr-o repartitie mult mai uniformă a cotelor de piață, primele trei societăți acumulând 10% din cifra de afaceri totală, iar primele 10 doar 25%, iar comparația cu anii anteriori indică o ușoară diminuare a acestor procente.

IMM-urile reprezintă ca număr peste 99,7% din industria TI&C, iar sectorul software și servicii rămâne reprezentativ din acest punct de vedere cu 700 de societăți mijlocii și mici și cca 15.900 de microîntreprinderi. IMM-urile domină sectorul nu numai ca număr ci și ca volum de activitate acumulând 78% din cifra de afaceri și 81% din personal.

M&A. Mișcarea de consolidare a continuat în 2008 și 2009, dar cu mai puține tranzacții spectaculoase în comparație cu anii anteriori. În toate cele trei sectoare au predominat achizițiile strategice, în timp ce investițiile financiare au fost reduse ca număr și volum. Multe din tranzacțiile din zona distribuție și retail TI sau din telecomunicații au avut loc anul trecut pe fondul dificultăților financiare în care au intrat unele companii. În software și servicii achizițiile au vizat de regulă firme disponibile de mărime medie-mică, cu cifre de afaceri de câteva milioane de euro. În urma achizițiilor din ultimii ani, sectorul software și servicii nu mai cuprinde în segmentul firmelor cu venituri de peste 10 mil.euro decât cinci societăți în care se păstrează capitalul integral românesc.

ISD. Fluxul de investiții străine în TI&C a continuat în 2008, o dată cu accentuarea interesului pentru România ca locație offshore și near-shore și s-a materializat prin deschiderea a noi unități de producție și centre R&D sau de servicii, alături de extinderea celor existente. În 2009, când fluxul total ISD în România s-a redus sub jumătate, o serie de investiții TI&C (cum ar fi cele ale unor furnizori Nokia) au fost amânate, dar, în același timp, alte noi centre de producție sau servicii au fost anunțate pe tot parcursul anului.

Dominația companiilor ISD. Acumularea investițiilor străine a condus întărirea dominației "întreprinderilor ISD" (în care investitorul străin deține peste 10%). Ponderea acestora în cifra de afaceri sau valoarea adăugată a ajuns la 80% în telecomunicații și la peste 75% în sectorul hardware. Procentul este mai scăzut în software și servicii (cca 40%), dar dacă se iau ca referință companiile Top 100, ponderea se apropie și aici de 75%.

Personal. Efectivul de angajați în industria TI&C a ajuns la 130.550 în 2008, reprezentând cca 2,7% din totalul pe economie. Cea mai mare parte a personalului TI&C a lucrat în servicii (59.000 în software și servicii TI și 49.800 în telecomunicații). În software și servicii 2008 a fost al șaselea an consecutiv de mărire cu peste 7.000 a numărului de angajați, iar pe piața forței de muncă s-a prelungit starea de criză generată de decalajul între cererea și oferta de personal specializat.

În 2009 personalul TI&C a coborât sub 130.300, scăderea (-0,2%) fiind neînsemnată în comparație cu reducerea puternică la nivelul întregii economii (-10%). În sectoarele de servicii s-a înregistrat o tendință de comprimare în ultimele trimestre, care continuă și la începutul acestui an, dar numărul mediu de angajați pe întreg 2008 a avut o ușoară creștere. Multe din firmele aflate în dificultate au evitat să disponibilizeze specialiștii recrutați cu greu în anii anteriori, iar în centrele multinaționalelor și la unele companii locale angajările au continuat în 2009.

Salariile și productivitatea. Salariul brut mediu anual TI&C s-a ridicat în 2008 la 8.722 euro, în creștere cu 8% și cu diferențe destul de mari între sectoare: 10.550 euro în telecomunicații, 8.180 în software și servicii și 6.010 în hardware. Nivelul mediu a fost depășit de două-trei ori la principalii operatori de telefonie, la multe companii de software și consultanță TI, în centrele R&D și, mai ales, în filialele multinaționalelor. În sectorul software și servicii, anul 2008 a adus o temperare a tendinței de escaladare a salariilor și o reducere a decalajului dintre creșterea salariilor (+13%) și cea a productivității (+11%).

2009 este primul an de scădere a salariilor TI&C, cu reduceri în euro de 6%-8% în cele trei sectoare și cu modificări radicale ale raportului de forțe pe piața muncii.

Geografia TI&C. București își menține rolul de pol absolut al industriei TI&C. În capitală se realizează o cifră de afaceri de peste 6,8 mld.euro (75% din totalul TI&C), se generează o contribuție la PIB de peste 3 mld.euro (80% din total) și lucrează peste 74.000 de angajați TI&C (59% din total)

Producția de software și servicii se acumulează, după București (62%), în regiunile Vest și Nord-Vest cu 8% fiecare, după care urmează Centru și Sud cu câte 6%, în timp ce sectorul hardware este concentrat în Vest și Nord-Vest (care dețin împreună 80% din producție și 66% din cifră de afaceri), după care urmează capitala.

Aglomerarea activităților și mărirea costurilor în locațiile tradiționale (București, Timișoara, Cluj), a determinat companiile TI&C și noii investitori să-și îndrepte atenția și spre alte zone ale țării. În software și servicii alternativa este căutată la Iași, Brașov, Sibiu, Galați și Craiova, iar în hardware mișcarea pare a fi spre Transilvania, evitându-se însă îndepărtarea de granița de vest din cauza situației infrastructurii de transport.

2010 și ieșirea din criză. Deși 2010 este considerat anul ieșirii din recesiune, majoritatea factorilor care ar trebui să determine relansarea economiei (consumul intern, creditarea, investițiile din sectorul public, diminuarea șomajului, etc) sunt puși sub semnul întrebării, iar reluarea creșterii pare a se amâna spre sfârșitul anului.

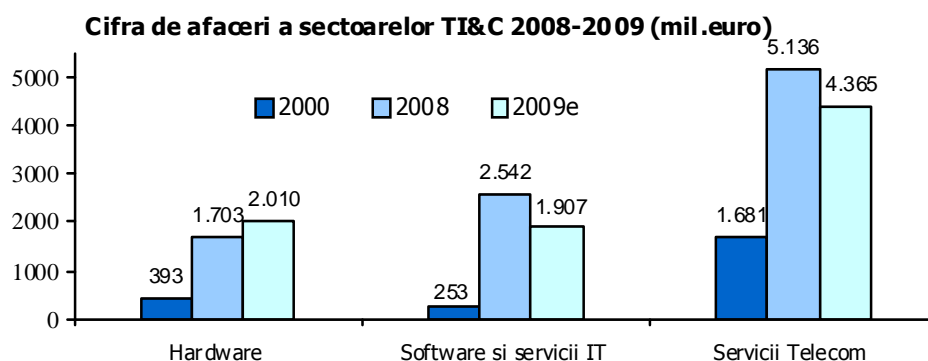
În acest context este posibil ca sectoarele TI&C să aibă în 2010 o evoluție pozitivă determinată mai mult de efectele redresării economiilor dezvoltate decât de fundamentele economiei românești

Consumul TI al populației se va menține încă 2-3 trimestre la nivelul scăzut din 2009, iar în zona întreprinderilor reluarea imediată a investițiilor TI este puțin probabilă. Consumul intern de servicii TI va reveni treptat, dar un reviriment mai vizibil va surveni deabia în jumătatea a doua anului. Pe de altă parte, contractele externe și activitatea centrelor R&D și de servicii ale multinaționalelor vor cunoaște un avans mai pronunțat, astfel încât, pe întreg anul 2010, sectorul software și servicii poate să înregistreze o creștere cu peste 5% apropiindu-se de nivelul din 2007.

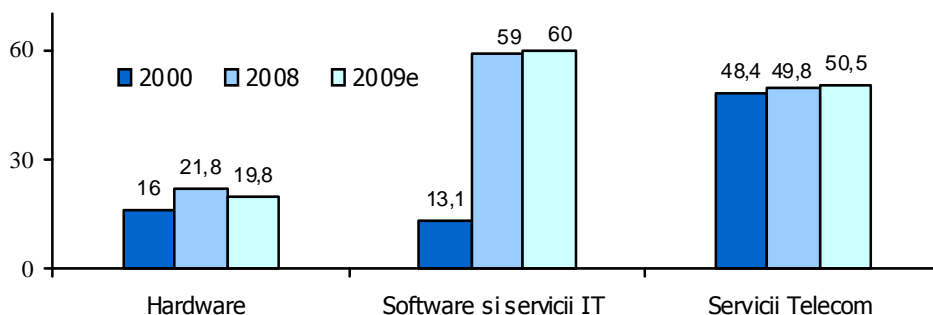
În telecomunicații situația se va stabili probabil la valori egale sau ușor mai coborâte decât cele din 2009, regresul segmentului voce fiind compensat de mărimi la serviciile Internet și de date, iar în semestrul doi sunt posibile creșteri cu câteva puncte procentuale

În hardware și electronică demararea unor investiții străine, printre care cele amânate în 2009 și un flux pozitiv de comenzi la unitățile de producție existente pot conduce la un avans cu 5% - 10%.

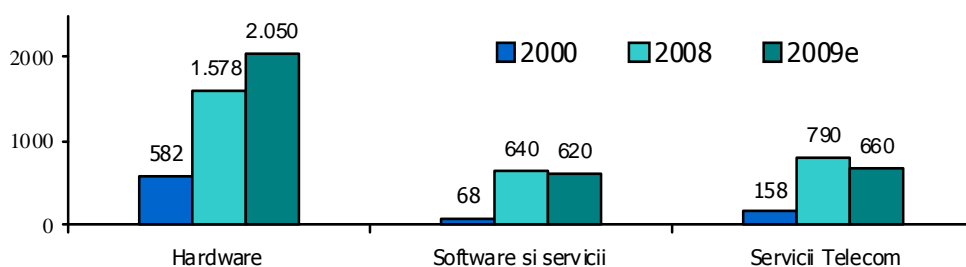
2010 va fi deci un an de creștere pentru sectoarele TI&C, dar cu rate foarte modeste, iar în cazul serviciilor nu se reveni nici măcar la nivelul din 2007. Companiile TI&C trebuie să se obișnuiască cu gândul că extinderea spectaculoasă și creșterile anuale cu zeci de procente dinaintea crizei nu mai sunt posibile în anii imediat următori.

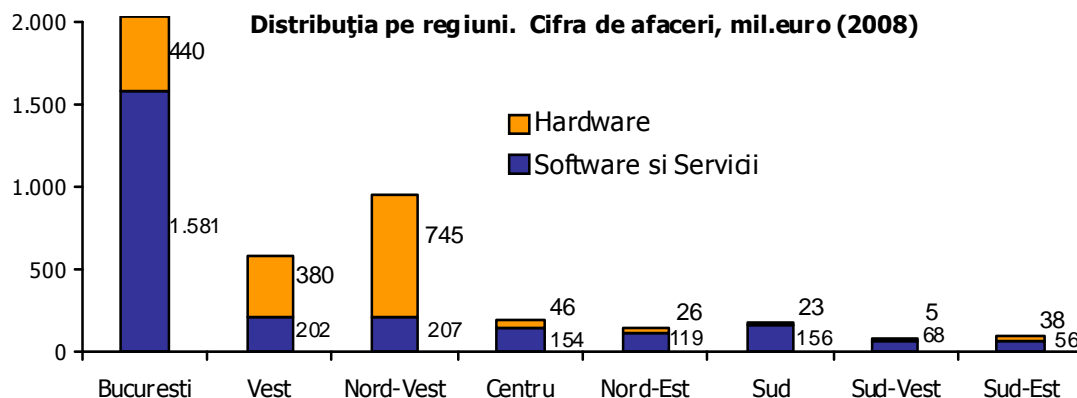
Personal TI&C 2008-2009 (mii angajați)

Exportul sectoarelor TI&C 2008-2009 (mil.euro)

Distribuția pe regiuni. Cifra de afaceri, mil.euro (2008)

Cuprinsul studiului

Industria TI&C 2008-2009
 Sectoarele TI&C
 Firmele TI&C
 Marile companii
 Gradul de concentrare
 IMM-urile
 M&A și consolidare
 ISD-România offshore
 ISD în cifre

Comerțul exterior TI&C
 Dezechilibrul servicii-fabricație
 Personalul industriei TI&C
 Salariile și productivitatea
 Profiturile
 Geografia industriei TI&C
 Contribuția la PIB
 2009-impactul crizei
 2010-ieșirea din criză?